

حفاظت از کوسه‌ها

واقعیت این است که حتی حیوانات ترسناک و پرابهتی همچون کوسه‌ها نیز به حفاظت نیاز دارند. سال گذشته، یان ردمنوند که در آب‌های ساحلی اقیانوس هند مشغول غواصي بود...

جام جم آنلاین: واقعیت این است که حتی حیوانات ترسناک و پرابهتی همچون کوسه‌ها نیز به حفاظت نیاز دارند. سال گذشته، یان ردمنوند که در آب‌های ساحلی اقیانوس هند مشغول غواصي بود، مورد حمله کوسه قرار گرفت. کوسه، بازوی او را زخمی و حتی یک تکه از ران پای او را هم جدا کرد. یان توسط قایق نجات از محل سانحه دور شد، اما متأسفانه تنها اندکی پس از نجات یافتن به دلیل از دست دادن خون زیاد درگذشت.

این سانحه بسیار دردناک بود، اما در عین حال پدیده‌ای نادر نیز تلقی گردید. یان یکی از 12 نفری است که سال گذشته مورد حمله کوسه قرار گرفته‌است. حتی این تعداد نیز به شکل نامتعارفی زیاد است، چراکه آمار نشان می‌دهد سالانه به طور متوسط حدود پنج نفر یا احتمالاً کمی بیشتر به طور ناخواسته مورد حمله‌های پیش‌بینی نشده کوسه‌ها قرار می‌گیرند. افزایش تعداد حملات کوسه‌ها در سال‌های اخیر بیشتر به دلیل وارد شدن انسان به قلمروی آنها و ایجاد اختلالات گسترده انسانی در چنین محدوده‌هایی است. در مقابل، آمارها حاکی از آن است که بشر سالانه حدود 40 میلیون کوسه را به دلایل مختلف شکار می‌کند. به واسطه این کشتار بیرحمانه، امروزه از شمار کوسه‌ها بشدت کاسته شده است. شاید بهتر باشد ما به جای ترس از کوسه‌ها، از انقراض آنها واهمه داشته باشیم. برآستی اگر ما این‌طور به قتل‌عام کوسه‌ها ادامه دهیم، چه اثرات غیرقابل جبرانی بر اقیانوس‌ها وارد خواهد آمد؟

اغلب ماهیگیران، کوسه‌ها را تنها مایه دردسر و گرفتاری می‌دانند. تنها تعداد اندکی از کوسه‌هایی که در حین ماهیگیری اسیر شده‌اند، توسط صیادان آزاد می‌شوند.

با این حال، در دهه‌های اخیر کوسه‌ها بیشتر مورد توجه قرار گرفته‌اند. آن هم نه به خاطر ارزش ذاتی‌شان، بلکه تنها به خاطر شکم‌های گرسنه‌ای که تنها با سوپ‌های گران‌قیمت باله‌کوسه سیر می‌شوند. تنها با یک نگاه به این غذای شاهانه متوجه می‌شوید قیمت آن و نحوه پختش مستلزم بذل توجه زیادی است. محتوی این پرس غذایی چینی که امروزه با ثروتمندتر شدن این کشور آسیایی روز به روز مشهورتر می‌شود، باله کوسه‌ای است که پس از قطع عضو محکوم به مرگ است. بشر با ناجوانمردی کامل کوسه قطع عضو شده را در دریا رها می‌کند. روز به روز بر میزان تقاضای این غذای عجیب و خوشمزه افزوده می‌شود، اما به راستی این افزایش تقاضا چه فاجعه‌ای در پی خواهد داشت؟ آمارهای معتبر رسمی تنها قدمتی به اندازه یک دهه دارند، اما ماهیگیری‌های غیرمجاز و قاچاق هیچ‌گاه در آمارهای رسمی به ثبت نمی‌رسند.

معمولاً آمارها خیلی کمتر از آن حدی است که باید باشد. تنها چند منطقه معدود است که محققان قادرند میزان صید کوسه‌ها در آنها را در طول زمان بدرستی تعیین کنند. دانشمندی همچون جولیا باوم از دانشگاه هالیفاکس کانادا و همکارانش روی اطلاعاتی که از کشتی‌های صید ماهی اقیانوس آتلانتیک در محدوده شمال‌غربی موجود است، کار کرده‌اند. آنها اطلاعات 14 سال (2000-1986) را بررسی کردند و متوجه شدند از جمعیت کوسه‌های سرچکشی، سفید و ترشر این محدوده بیشتر از 75 درصد کاسته شده است.

پیش‌بینی ادامه روند کاهش جمعیت

تحقیقاتی مشابه تحقیق اخیر انجام شده است. در یک تحقیق مشابه دیگر تیم تحقیقاتی تاریخچه صید را در خلیج مکزیک مورد بررسی قرار داده و نشان دادند از میزان جمعیت کوسه‌های سفید بیشتر از 99 درصد و از جمعیت کوسه‌های پوست ابریشمی بیشتر از 90 درصد کاسته شده است. داده‌های مشابه زیادی در این زمینه وجود دارد که همگی گویای کاهش جمعیت کوسه‌ها در اغلب اقیانوس‌های جهان هستند. بخشی از این مساله به این خاطر به وجود آمده که زاد و ولد کوسه‌ها به کندی انجام می‌شود. سال‌ها طول می‌کشد یک کوسه به بلوغ جنسی برسد و آن‌گاه تنها می‌تواند چند تخم تولید کند یا این‌که به مرور زمان بچه‌های خیلی کوچکی را به وجود آورد. برخی کوسه‌ها تخمگذارند، اما برخی کوسه‌ها نیز تخم‌ها را در بدن خود نگه می‌دارند تا نوزاد به حد مشخصی از سن بلوغ برسد. در مورد کوسه سفید هنوز اطلاعات زیادی در این زمینه وجود ندارد، چراکه این‌گونه اغلب در دوران بارداری خود انزواطلب و بسیار تهاجمی است. تنها معدودی از گونه‌های زنده‌زا نظیر کوسه بسکین که گونه‌ای راحت‌طلب است، دوره‌های بارداری طولانی را می‌گذرانند. دوره بارداری کوسه بسکین بیشتر از سه سال است، یعنی خیلی بیشتر از دوره‌ای که فیل برای بارداری طی می‌کند. این مساله باعث می‌شود کوسه خیلی بیشتر از سایر گونه‌های آبزیان در این دوره خاص آسیب‌پذیر شود.

نکته: سوپ باله کوسه غذای گران‌قیمت و لوکسی است که صرفاً برای تنوع سرو می‌شود. این غذا جمعیت در حال کاهش کوسه‌ها را بشدت در معرض خطر قرار داده است

بدیهی است نابودی شکارچیان نظیر کوسه‌ها که در راس زنجیره غذایی هستند، می‌تواند کل اکوسیستم را برهم بزند. هرچند بسیار سخت است که بتوان تاثیر حذف کوسه‌ها را در اکوسیستم تشریح کرد. کوسه‌ها تنها چندگونه نیستند، بلکه از تنوع خارق‌العاده‌ای برخوردارند. تنوعی به این گستردگی می‌تواند کلید اسرار طبیعت را با خود به همراه داشته باشد، چراکه کوسه‌ها تنها در یک جا ساکن نیستند. قلمروی آنها از اعماق دریا تا صخره‌های مرجانی، فلات‌های قاره و هزاران هزار کیلومتر در اقیانوس‌ها گسترده شده است. شاید هر کوسه بتواند معمایی خاص را حل کند. دانشمندان دانشگاه یورک که تحقیقات گسترده‌ای درباره کوسه‌ها انجام داده‌اند، معتقدند مطالعه درباره کوسه‌ها درست همچون مطالعه یک مکانیسم خیلی پیچیده است. بررسی در مورد مکانیسمی که اطلاعات دقیقی از نحوه عملکرد آن وجود ندارد کار بسیار دشواری است.

تاثیر حذف کوسه‌ها از زنجیره غذایی

در سال 2005، بیولوژیست‌های دانشگاه کالیفرنیا به یافته‌های جدیدی دست یافتند. آنها مجموعه جزایری در اقیانوس آرام را مورد مطالعه قرار دادند و دریافتند صخره‌های مرجانی برخی از این جزایر، اکوسیستم‌های فوق‌العاده سالمی را تشکیل داده‌اند. آنها در این صخره‌ها بزرگ‌ترین جمعیت ماهیان را شناسایی کردند. جالب اینجاست که این جزایر کمتر تحت تاثیر فعالیت‌های انسانی قرار گرفته‌اند. اما یک نکته در مورد این جزایر بود که توجه محققان را به خود جلب کرد و آن هم حضور گسترده کوسه‌ها در این محل بود. در واقع، جمعیت منحصربه‌فرد ماهیان در این منطقه متاثر از حضور کوسه‌هاست! ماهیانی که در مناطق با تعداد کوسه بیشتر زندگی می‌کنند معمولا جگرهای لاغرتر، کم‌چرب‌تر و سالم‌تری دارند، اما ماهیانی که در مناطق بدون کوسه زندگی می‌کنند جگرهای بسیار چربی دارند. دکتر شیلا والش، عضو هیات علمی موسسه حفاظت از طبیعت ویرجینیا معتقد است صید ماهی در مناطقی که تعداد کمتری کوسه دارد، معمولا چندان سودآور نیست.

درست برخلاف تصور همگان این قاعده اکولوژیکی ثابت می‌شود خلاص شدن از دست گونه‌های شکارچی لزوماً به معنای صید بیشتر نیست. حضور کوسه‌ها سبب خواهد شد ماهیان سریع‌تر و پویاتر عمل کنند و این مساله قطعاً بر میزان صید خواهد افزود. دانشمندان معتقدند هنوز زمان زیادی لازم است که تاثیر رفتارهای بشر بر اکوسیستم‌های دریایی مشخص شود، اما حتی اگر چنانچه کوسه‌ها کماکان بتوانند به بقای خود ادامه دهند، باز هم شرایط اکوسیستم به صورت اولیه خود باز نخواهد گشت. بشر مسبب حذف شمار کثیری از گونه‌های جانوری از زنجیره غذایی بوده است. ارتباطات اینچنینی مسائل ساده‌ای نیست. طبیعت به این آسانی قادر به جایگزینی تکه‌های حذف شده پازل نخواهد بود.

شکل‌گیری صنعت اکوتوریسم بتازگی بر اهمیت کوسه‌ها افزوده است. شمار کثیری تنها به جزایر گالاپاگوس مراجعه می‌کنند که با غواصی بتوانند گونه‌های سرچکشی کوسه‌ها را مشاهده کنند. غواصی سالانه حدود 15 میلیارد دلار سود را برای این جزایر به ارمغان آورده است. حتی طرح‌های حفاظت از کوسه‌ها در این مناطق کاملاً حساب شده است. دانشمندان مطرح جهان نیز برای انجام تحقیقات خود از چنین قوانینی مستثنا نیستند.

این مسلم است کوسه‌ها ارزشی بس فراتر از باله‌هایشان دارند، اما آیا بشر می‌تواند این ارزش‌ها را بموقع درک کند و از آنها حفاظت نماید؟ قیمت هر کیلو باله خشک کوسه به رقمی بالغ بر 700 دلار رسیده است. آیا با این شرایط منع قانونی شکار کوسه‌ها کار آسانی است؟

news scientist / مترجم: فرناز حیدری